

beschouwing over het functioneren van de Eerste Kamer, die en passant opmerkt dat dit niet de plaats is waar Kassies de opvallendste verrichtingen in zijn rijke leven heeft verricht. Mede daarom had dit op zichzelf belangwekkende essay beter bewaard kunnen worden voor een andere gelegenheid dan een bundel over de activiteiten en organisaties waarvoor Jan Kassies zich gedurende zijn leven sterk heeft gemaakt. Daarbij gaat het immers eerst en vooral om het gebied *tussen politiek en cultuur* en, in de woorden van de redactie, om organisaties op het terrein van kunst en cultuur, die als tegenspelers van de overheid konden fungeren, maar die tevens een brug konden vormen tussen het culturele veld en de politiek.

Susanne Janssen

E. de Maesschalck, *Een Bond voor alle gezinnen. Geschiedenis van de gezinsbeweging in Vlaanderen* (Brussel: Bond van grote en van jonge gezinnen vzw, 1996, 240 blz., ISBN 90 803097 1 0).

De Bond van grote en jonge gezinnen, vroeger de Bond van de kroostrijke gezinnen geheten, werd in 1921 opgericht en herdacht bijgevolg in 1996 haar vijfenzeventigste verjaardag. Het boek van Edward de Maesschalck, door de bond zelf uitgegeven, is één van de tastbare overblijfselen van deze herdenking.

De bond werd kort na de Eerste Wereldoorlog opgericht met de expliciete bedoeling de belangen te verdedigen van de gezinnen met meerdere kinderen. De Eerste Wereldoorlog was niet bevorderlijk geweest voor de materiële situatie van deze gezinnen: dit segment van de bevolking had immers in verhouding veel soldaten, bovendien vaak ook kostwinners, aan het Belgisch leger geleverd. De realisaties van de bond zijn niet gering en heel concreet. De bond fungeerde als drukingsgroep bij het afdwingen van het kindergeld en het wezengeld, de vermindering van de belastingen en van de spoortarieven,...

Edward de Maesschalck schetst in 66 thematische hoofdstukjes, chronologisch gerangschikt, een geschiedenis (niet 'de' geschiedenis) van de bond. Een groot deel van het lezerspubliek van dit huldeboek bestaat wellicht uit leden van de bond zelf (300.000 in 1996). De ouderen onder hen zullen het wellicht doornemen met een groot gevoel van herkenning. 'Aandoenlijk', 'oubollig' en 'doortrokken van stille weemoed' zijn termen die de auteur in zijn inleiding — om begrijpelijke redenen — aanhaalt. Het zijn meteen ook de termen waarmee het gehele boek getypeerd kan worden. De auteur heeft duidelijk geopteerd voor een interne kroniek van de organisatie. Aan de hand van het eigen archiefmateriaal en aan de hand van bijzonder schaarse literatuur, brengt hij zijn lovend verhaal.

Het werk van Edward de Maesschalck kan vanuit de opzet een huldeboek te brengen zeker geslaagd genoemd worden. Ook wat betreft vormgeving en uitvoering (afwisseling tekst-illustraties, lettertype,...) is het aantrekkelijk.

Vanuit historisch-wetenschappelijk standpunt (het curriculum van de auteur op de binnenachterflap laat veronderstellen dat zijn werk ook zo mag en moet worden beoordeeld) blijft het echter nogal ondermaats. Een kritische benadering van de bond, als onderdeel van 75 jaar Belgische geschiedenis, ontbreekt grotendeels. Alleen wat de communautaire aangelegenheden betreft, die leidden tot de splitsing in 1960, wordt de Bond wat in de maatschappelijke context geduid. Enkele klassieke hete hangijzers uit de recente geschiedenis (pluralistisch of katholiek?; een mannenbastion?) worden wel even aangeraakt, maar beslist onvoldoende uitgewerkt. De aanwezigheid van vrouwen in het bestuur wordt 'blijkbaar een opdracht voor de 21e eeuw' genoemd en het pluralisme in Vlaanderen '(...) geen eenvoudige zaak'. Voorwaar, nogal erg neerbuigend en vooral sussend tegenover de lezer, die vrij expliciet wordt aangemaand vooral zijn/haar vertrouwen in de leiding niet te verliezen.

Een onvermijdelijk gevolg van het beschrijvend uitgangspunt en van de weinig kritische ingesteldheid van de auteur is de onduidelijkheid over de oorsprong van zijn informatie (Wat komt uit het archief van de bond? Wat en vooral voor welk aandeel speelt hij leentje-buur bij de werken van Ballet, Malisse en Van Iseghem?). Ook zijn gebrekkige literatuurkennis is daar trouwens een illustratie van. Edward de Maesschalck kent de werken van zijn voorgangers niet (en zegt dat die niet bestaan): naast de overvloedige literatuur over het gezin en de familie in de twintigste eeuw, bestudeerden Maria Mampuys (KUL, 1981), Marie-Anne van den Berghe (ULB, 1982), AnCatoor (KUL, 1983), Dirk Dalle (KUL, 1986), Yih-Ching Hsin (UCL, 1986), Sophie Decock en Pierre-Alain Henau (ULB, 1987), Claude Brouir (ULg, 1988) en Hilde Hofkens-Van den Brandt (RUG, 1994) allen één of meerdere facetten van de geschiedenis van de bond.

Opvallendst is echter de abdicatie, op meerdere plaatsen, van Edward de Maesschalck als historicus. Te vaak ontwijkt hij eigen conclusies en stelt hij zich tevreden met uitspraken van tijdgenoten die 'beter dan welke historicus ook' (10) vertellen wat hijzelf had moeten verklaren en waardoor hij zich wetens en willens herleidt tot chroniqueur. De bond verdiende beslist beter.

Luc François

R. van Doorslaer, *Kinderen van het getto. Joodse revolutionairen in België [1925-1940]* (Antwerpen/Baarn: Hadewijch, Gent: AMSAB, 1995, 252 blz., f44,90, ISBN 90 6550 5040).

Bij de studie van de geschiedenis van het communisme in de vermelde periode raakte de auteur geïntrigeerd door het relatief hoge aantal joden met een communistische overtuiging. Op zoek naar hun motieven gaat hij in het eerste hoofdstuk na welke hun relatie was met de arbeidersbeweging in het land van oorsprong. De hoogste concentratie van joodse bevolking kwam tot stand in het westelijke deel van het oude tsarenrijk. Daar vielen sociale en nationale onderdrukking samen, zij het met belangrijke verschillen volgens de regio's zoals Polen, Bessarabie, enz. Vele joden migreerden naar de grote steden, waar zij vooral actief waren in kleine, ambachtelijke bedrijven. Ongeveer gelijktijdig maakten zij uiteenlopende politieke keuzes. Dit alles is belangrijk gebleken in de emigratie. Het kan namelijk een eerste verklaring bieden voor het sociaal en het politiek profiel van de inwijkelingen in België (hoofdstuk 2) en voor een zekere continuïteit in hun gedragspatroon.

De studie is verder ingedeeld in drie hoofdstukken, onderscheiden volgens de cesuren in de communistische politiek. Het blijkt namelijk dat ook de joodse revolutionairen de grote strategische opties van de Komintern trouw hebben gevolgd. Voor hen zoals voor anderen gold dezelfde gehoorzaamheid uit naam van het ideaal en hetzelfde gebod van verdediging van de Sovjet-Unie. Voor 1925-1934 gebeurt dat door een sectaire en geïsoleerde opstelling. In 1935-1939 primeerde de volksfrontgedachte, die een veel grotere soepelheid vroeg en meer autonoom handelen toeliet. 1939-1940 was opnieuw een periode van isolement, gevolg van het Sovjet-Duits niet-aanvalspact. De grote indeling van deze publicatie sluit aan bij reeds gekende evoluties en wekt de indruk dat het politieke aspect voorop staat. Dat blijkt bij nader toezien wel even anders.

Op de vraag 'waarom hebben zij die revolutionaire keuze gemaakt?' gaat de auteur diep in. Hij licht zelf toe dat zijn aandacht evolueerde 'van het zuiver politieke naar het sociale en culturele terrein, van de ideologie naar de militant en meteen ook van de top naar de basis' (5). De militant benaderde hij *bottom-up* in de dossiers van de vreemdelingenpolitie en door middel van orale getuigenissen. Daarnaast nam hij joodse periodieken en privé-archief door, wat